

Nevenka Nićin

nicinnevenka@gmail.com

069799901

2. OSNOVI EKONOMIJE

- Sistem obrazovanja i uloga nauke u privrednom razvoju imaju veliku ulogu, kako na razvoj društvenog sistema u celini, tako i na razvoj privrede kao velikog ekonomskog sistema.
 - Na sadašnjem nivou saznanja nauke postoje tri nivoa organizovanosti privrede kao velikog ekonomskog sistema:
 - opšta ravnoteža
 - stabilnost sistema
 - optimalnost sistema.

- Pod opštom privrednom ravnotežom podrazumevamo proporcionalnost ili sklad između dva osnovna odeljka proširene reprodukcije pri čemu je omogućena nesmetana razmena između odeljaka uz puno korišćenje proizvodnih kapaciteta i punu zaposlenost.

-
- Stanje opšte privredne ravnoteže se ne ostvaruje kod svih podсистema.
 - Reč je o elementima i podсистemima manjeg značaja (koji bitno ne utiču na kretanje velikog ekonomskog sistema).
 - Step en sposobnosti ili ergodičnosti razvoja sistema da tokom svog razvoja povremeno ulazi u stanje opšte privredne ravnoteže se menja tokom vremena i zavisi od toga da li se radi o „vrlo mladom“, „zrelom“ ili „starom“ sistemu.

- Privreda je dinamički sistem i u njoj se radi o stalnoj promeni najvišeg nivoa stabilnosti.
- Nemoguće je unapred utvrditi gde je za neki veliki ekonomski sistem njegov najveći mogući nivo stabilnosti.
- Prema osnovnim karakteristikama stabilnosti sistema se može definisati dati nivo stabilnosti u zavisnosti od stepena ostvarivanja datih karakteristika stabilizacije.

-
- Optimalnost sistema je najviši oblik organizovanosti sistema i podrazumeva ne samo normalno kretanje i stalni razvoj sistema, već takav razvoj sistema u kome se dostiže najviši stepen racionalnosti a što se postiže u minimizaciji svih utrošaka i maksimizaciji svih rezultata.
 - Ovakav pristup podrazumeva i dve osnovne pretpostavke:
 - Da postoji relativna ograničenost resursa
 - Relativna ograničenost vremena u kome merimo postignute efekte.

- Optimizacija se može formulirati kao:
- Minimiziranje korišćenja svih resursa, odnosno minimiziranje svih utrošaka za neki dati vremenski period.
- Maksimiziranje svih pojedinačnih rezultata kod svih podistema velikog ekonomskog sistema, tj. maksimalno ispunjavanje ciljeva razvoja velikog ekonomskog sistema za taj isti dati vremenski period.
- Opšta teorija ekonomskih sistema ukazuje da kada je u pitanju stabilnost i optimalnost velikog ekonomskog sistema nije potrebno, a nije ni moguće da svi njegovi podsystemi budu stabilni.

- Ostvareni društveni proizvod i nacionalni dohodak u jednoj zemlji predstavljaju merilo produktivnosti i ekonomske snage, ali u isto vreme i govore o nivou dostignutog blagostanja stanovništva.
- Za analitičku upotrebu se koriste tri agregatne makroekonomske veličine:
 - a) društveni bruto proizvod,
 - b) društveni proizvod i
 - c) nacionalni dohodak.

- Društveni bruto proizvod predstavlja ukupnu masu materijalnih dobara i usluga proizvedenih u jednom vremenskom razdoblju (obično se uzima jedna godina dana) u svim granama nacionalne privrede.
- Njegovu naturalnu strukturu čine sva proizvedena sredstva za proizvodnju (sredstva za rad i predmeti rada) i sredstva za potrošnju.
- Društveni bruto proizvod je takav proizvodni agregat koji u sebi uključuje pored živog rada i vrednost prenesenog rada.

-
- Prenetu vrednost čine troškovi sredstava za rad (amotrizacija) i predmeta rada (materijalni troškovi).
 - Novostvorena vrednost, kao komponenta vrednosne strukture društvenog bruto proizvoda, jeste nacionalni ili narodni dohodak.
 - Društveni bruto proizvod uključuje u sebe samo skup proizvedenih dobara i usluga za određeni period (kvartal ili godinu), tj. uključuje samo dobra i usluge izvršene u određenom vremenskom periodu...

- Samo proizvodnja finalne robe i usluga ulazi u društveni bruto proizvod.
- Ona roba koja se koristi za dalju obradu (proizvodnju) nije posebno uračunata u društveni bruto proizvod.
- Društveni bruto proizvod (DBP) se dobija kao zbir materijalnih troškova (tj. vrednosti utrošenih sirovina i poluproizvoda), amortizacije i novostvorene vrednosti.
- Društveni proizvod je izvedena kategorija iz društvenog bruto proizvoda.

-
- Po vrednosnom sastavu manji je od društvenog bruto proizvoda za iznos materijalnih troškova.
 - Naturalni sastav društvenog proizvoda čine realizovana sredstva za rad i potrošna dobra.
 - Društveni proizvod se dobija kada se od društvenog bruto proizvoda oduzmu materijalni troškovi.
 - Nacionalni dohodak je deo društvenog bruto proizvoda koji prestaje posle nadoknade u proizvodnji utrošenih sredstava za proizvodnju.

- On nema svoju naturalnu strukturu jer se ne može definisati skup dobara čija bi ga zbirna vrednost sačinjavala.
- Dobija se kada se amortizacija odbije od društvenog proizvoda.
 - Struktura izvora formiranja nacionalnog dohotka, odnosno društvenog proizvoda (struktura proizvodnje) je vrlo značajan ekonomskim indikator za prikazivanje stepena razvijenosti privrede jedne zemlje.

- Porast broja nezaposlenih ukazuje na to da je razvoj privrede usporen, da stagnira ili da je nastupila faza ekonomske depresijacije.
- Nezaposlenost je, u najširem smislu reči, najizrazitiji oblik socijalne nejednakosti između Ustavom definisanih ravnopravnih građana.
- Zaposlenost je u velikom broju slučajeva uslov egzistencije i uživanja raznih oblika kolektivne potrošnje.

-
- Veća zaposlenost je realna pretpostavka bržem rastu privrede, odnosno većoj proizvodnji.
 - Veća proizvodnja stvara nove mogućnosti za povećanje zaposlenosti i postepeno dovodi do smanjenja nezaposlenog i nedovoljno zaposlenog stanovništva, što treba da predstavlja osnovni cilj razvoja svake privrede.
 - Zaposlenost je jedan od glavnih dinamizirajućih činilaca privrednog razvoja.

-
- Poseban problem u raspodeli ostvarenog društvenog proizvoda predstavlja deo građana koji nije učestvovao, posredno ili neposredno, u njegovom stvaranju.
 - Znači, nezaposlena radna snaga ne učestvuje delom u raspodeli, smanjujući na taj način i nacionalni dohodak po stanovniku i životni standard zaposlenih.
 - Jedan od značajnih indikatora za prikazivanje stepena razvijenosti privrede je obim i struktura spoljne trgovine.

- U strukturi izvoza nerazvijenih zemalja pretežno učestvuju poljoprivredni proizvodi i sirovine, dok u uvozu preovlađuju gotovi proizvodi i sredstva za proizvodnju.
- Suprotno od nerazvijenih zemalja, visoko razvijene zemlje izvoze gotove proizvode i sredstva za proizvodnju, a uvoze poljoprivredne proizvode i sirovine koje su im potrebne za dalju preradu.
- Akumulativnu sposobnost u jednoj nacionalnoj ekonomiji čini deo novostvorene vrednosti, tj. nacionalnog dohotka koji se u robnom obliku i vrednosnom izrazu može izdvojiti za proširenu reprodukciju.

- Reproductivnu sposobnost privrede čini deo novostvorene vrednosti, tj. nacionalnog dohotka i društvenog proizvoda koji se u robnom obliku i vrednosnom izrazu može izdvojiti za prostu i proširenu reprodukciju.
- Veličina i obim prirodnih izvora direktno utiče na obim proizvodnje kao i na razuđenost privredne strukture date nacionalne ekonomije.
- Pri istom stepenu razvijenosti, veće zemlje su po pravilu manje zavisne od spoljnjeg sveta i prema tome sposobnije za autonoman razvoj od manjih zemalja.

- Pod faktorima proizvodnje podrazumevamo one faktore čije je sudelovanje neophodno u procesu proizvodnje, i bez kojih se proizvodnja ne može obavljati.
- Stanovništvo (radna snaga), prirodni izvori (predmeti rada) i osnovni proizvodni fondovi (sredstva rada) čine jedinstvo tako da je proizvodni rezultat uvek uslovljen njihovim zajedničkim delovanjem.
 - Poseban značaj ima ljudski faktor kao stvaralački, aktivni i povezujući elemenat u procesu privrednog rasta i razvoja uopšte.

-
- Obim i struktura stanovništva pokazuju kakvim radnim potencijalom raspolaže jedna zemlja.
 - Kao proizvođač stanovništvo predstavlja bitan element svake proizvodnje i to kako sa stanovišta kvaliteta tako i sa stanovišta količine radnog potencijala jedne zemlje.
 - Društveni sistem i sistem funkcionisanja privrede predstavljaju izvanredno značajne faktore ekonomskog rasta, čineći okvire i najširu osnovu delovanja svih ostalih faktora.

- Tehnički progres, zajedno sa radnom snagom i njenim stručnim znanjima, čine one osnovne faktore koji neposredno dinamiziraju privredni razvoj, od kojih pre svega zavisi veličina i rast društvenog proizvoda.
- U neposredne faktore privrednog rasta možemo šire ubrojiti:
 - a) obim zaposlene radne snage,
 - b) nivo njene produktivnosti, i
 - c) uštede u materijalnim troškovima po jedinici stvorenog društvenog proizvoda.

-
- U posredne faktore ubrajamo sredstva rada i predmete rada koji u svojoj ukupnosti čine proizvodne fondove privrede i služe kao neophodan uslov delotvorne aktivnosti radne snage.
 - Privredni razvoj se u svakom momentu ostvaruje u uslovima ograničenih materijalnih, prirodnih i radnih izvora, tehničkih znanja i slično.
 - Ova ograničenost je sveobuhvatna i odnosi se na gotovo sve raspoložive izvore.

- Ograničena raspoloživost faktora unosi u politiku razvoja potrebu stalnog merenja ulaganja i rezultata, odnosno stalnu težnju ka minimiziranju svih utrošaka radi maksimalnog ispunjenja osnovnog cilja.
- Za ekonomske sisteme je karakteristično postojanje čitavih zona optimalnosti sa određenim rasponima između minimalnih i maksimalnih granica unutar zona optimalnosti.
- Optimizacija odnosa investicije – potrošnja, kao i svaka optimizacija, podrazumeva ekstremalnu vrednost određene funkcije, maksimiziranje jedne od veličina koje stoje u međusobnoj zavisnosti.

-
- Maksimizacija potrošnje je osnovni, polazni kriterij za utvrđivanje optimalnih odnosa između investicija i potrošnje.
 - Vreme trajanja investicionog ciklusa, sa njegovim dvema fazama, predstavlja zaokružen i celovit proces promena u materijalnoj proizvodnji na osnovu kojih se mogu posmatrati konačni efekti investicija na rast potrošnje.

- ▶
 - Pod tehničkim progresom podrazumevamo:
 - a) stalan proces usavršavanja sredstava i predmeta rada i izvora energije, uvođenjem novih proizvodnih metoda i novih načina organizacije i upravljanja proizvodnjom, u čijem se rezultatu postiže povećanje društvene produktivnosti rada,
 - b) stvaranje novih proizvoda ili novih vrsta već poznatih proizvoda i
 - c) ovo stalno menjanje tehnike proizvodnje ostvaruje se bilo zamenom osnovnih sredstava tehnički savršenijim, bilo uvođenjem više tehnike putem novih investicija u već postojeće grane, bilo izgradnjom potpuno novih grana.

- Nastanak i razvoj novih tehnologija obeležio je njihove tri suštinske odlike u savremenom postindustrijskom društvu:
 - za nove tehnologije je karakteristična njihova međusobna povezanost i uzajamni uticaj u formi ključnih povratnih sprega,
 - rasprostiru se kroz sve industrijske grane i uslužne delatnosti, menjajući njihov način proizvodnje, što znači da imaju univerzalni karakter,
 - nove tehnologije ubrzavaju i šire proces internacionalizacije proizvodnje, odnosno podele rada i sve veće međuzavisnosti proizvođača u svetskim razmerama.

- Veličina i stopa akumulacije neposredno određuju tempo privrednog razvoja i u isto vreme su ekonomski indikator stvarnih mogućnosti njegovog ubrzanja.
 - Akumulacija je bitna pretpostavka za dostizanje višeg nivoa ekonomske razvijenosti na čijoj osnovi može da se ostvaruje i viši nivo blagostanja.
- Prevelika izdvajanja za akumulaciju izazivaju negativne efekte tako što se može smanjiti obim potrošnje, ispod granice koja može ugroziti nivo društvenog blagostanja.

- Varijanta smanjenja dostignutog nivoa potrošnje radi povećanja akumulacije i dinamiziranja stope privrednog rasta prihvatljiva je ako se ona uzima samo kao prelazno rešenje i za kraći period ili je posledica ranije nerealne potrošnje.
- Kada se govori o sistemskom pristupu akumulaciji značajne su dve stvari:
 - upotreba akumulacije
 - mobilnost akumulacije.

- Kada je reč o upotrebi akumulacije, značajan je odnos delova (podсистема) prema usmeravanju akumulacije u privredne grane ili sektore kao i definisanje teritorijalnog razmeštaja akumulacije.
- Alokacija akumulacije na sektore i grane kao i njen teritorijalni razmeštaj govore o sposobnosti delova i celine da uspostave optimalan odnos kod mobilnosti i upotrebe akumulacije.
- U savremenim uslovima se na akumulaciju gleda kao na faktor koji neposredno određuje tempo privrednog razvoja.

-
- Procesi akumuliranja i investiranja se odvijaju neprestano onako kako se odvija i povećanje proizvodnje i potrošnje.
 - Ako proces akumuliranja ne bi bio kontinuiran i u svom skladu po obimu i strukturi, onda bi proces privrednog rasta bio cikličan i uslovljen cikličnošću akumuliranja.
 - Akumulacija je izdvajanje u namenskoj raspodeli sredstava za investicije, a investiranje je proces proizvodnog trošenja tih sredstava putem kojih se ona transformišu u poslovna sredstva, odnosno u osnovne i obrtne fondove.

- Investiciona politika, obim i struktura investicija i ekonomska efikasnost investicija determinišu materijalne delove društvene reprodukcije.
- Investicionom politikom se stvaraju uslovi za pravilan izbor ekonomskih prioriteta i takvu kombinaciju proizvodnih faktora koja pruža najveće izgleda za povećanje proizvodnje.
- Po svojoj nameni razlikuju se privredne i neprivredne investicije.

- Privredne investicije služe neposrednom uvećanju proizvodnog potencijala privrede, a njihov materijalni oblik predstavljaju sredstva rada i predmeti rada.
- Neprivredne investicije obuhvataju investiciona ulaganja namenjena podizanju objekata društvenog standarda ili administracije.
- Za pravilno vođenje investicione politike važno je odrediti pravilan odnos između privrednih i neprivrednih investicija.